

1. Knytlová

Rady básníkům:

Při expozici námětu necht' udělat delší přednášku o pravidlech tragédie a umění básnického, oháněje se Sofoklem, Euripidem, Aristotelem, Horácem atd., a nakonec podotkne, že současný Básník musí ode všech dobrých pravidel upustit, aby vyhovělo vkusu zkažené doby, nevázanosti divadla, výstřednostem kapelníka, neomalenosti zpěváků, jemnocitu medvěda a sboru atd. Jenom ať si dá pozor, aby nevynechal povinné vysvětlení tří bodů pro divadlo tak důležitých: totiž místa, času a děje, přičemž místo znamená: *v tom a v tom divadle*, čas: *od 8 do 12 v noci*, děj: *zničení Divadelního ředitele*. ... Zajistí si též velkou zásobu starých oper, odkud bude čerpat náměty a scénáře, pozměniv pouze zveršování a tu a tam nějaké jméno osob. Podobně si počíná při převodu dramát z francouzštiny, z prózy do veršů, z tragických poloh do frašky, a přitom podle potřeby Ředitele přidává nebo ubírá osoby.

kde a pod jakým názvem lze nalézt v libretu „expozici“, vztah barokního libreta ke klasickým zásadám dramatu, zpracovávání starších látek

2. Kučerová

Rady básníkům:

Při psaní se vůbec nestará o děj kusu, nýbrž skládá verš po verši tak, aby publikum nikdy nepochopilo zápletku a ze zvědavosti setrvalo až do konce. Zejména hledí dobrý Moderní básník, aby se na jevišti hodně často bez důvodu shromáždily všechny osoby, které poté opět jedna po druhé odcházejí, zapěvše svou kanconetu na rozloučenou. po schopnostech herců básník nepátrá, spíše po tom, zda Ředitel vlastní dobrého medvěda, zdatného lva, výtečného slavíka, dobré bouřky, zeměřesení, blesky atd. ... Aby obecnstvo neodcházelo v půlce, dá na konec představení velkolepou a nevídanou scénu a kus uzavře tradičním sborem na počest Slunce či Luny nebo Ředitele.

dramaturgie barokního libreta, výstavba aktů a scén, „scena ultima“.

3. Plocek

Rady básníkům:

Především nesmí Moderní básník mít přečteny, aniž smí kdy čísti staré autory latinské či řecké, neboť ani staří Římané a Řekové nikdy nečetli autory moderní. ... Námět opery nemusí čerpat z historie. Naopak, poněvadž všechny příběhy řecké a římské již zpracovali staří Řekové a Římané a nejvýznačnější Italové zlatého věku, sluší se, aby si Moderní Básník vymyslel pohádku a zpestřil ji věštbami sudiček, ztroskotáním královské rodiny, zlověstnými znameními pečených volů atd., obecnstvu postačí pár známých historických jmen. Všechno ostatní může být volná fantazie, jen když Moderní básník nezapomene, že veršů včetně ariet nesmí být víc než tisíc dvě stě.

tři hlavní námětové okruhy barokního libreta, zpracování historických a mytologických témat

4. Vinterlíková

Rady básníkům:

Pro zvýšení dojmu nechť se Moderní básník snaží, aby název opery prozrazoval spíš jádro děje než jméno některého hrdiny. Místo Amadis, Bovo, Berta na poli atd. řekne například *Šlechetný nevděk*, *Pohřeb z pomsty*, *Medvěd v bárce* atd. Zápletky opery zpestří žaláři, dýkami, jedy, dopisy, hony na medvědy a býky, zemětřesením, bouřkami, obětmi, rvačkami, šílením atd., neboť publikum tyto neslýchané věci nadmíru dojmají. A kdyby se Básníkovi podařilo zařadit do opery scénu v háji nebo v sadě, kam by si herci přišli jako odpočinout a usnuli by, a tu by někdo přišel a ukládal by jim o život, ale oni by se v pravý čas vzbudili, pak by obecný úžas neznal mezí, protože něco takového italské divadlo ještě nevidělo.

názvy oper, typizované scény

5. Brostíková

Rady básníkům:

Za nic na světě nedopustí, aby jediný zpěvák odešel ze scény bez obvyklé kanconety, zejména když podle děje dramatu má jít na smrt, spáchat sebevraždu, vypít jed atd. ... Jestliže uvrhne do žaláře manžela s manželkou a jeden z obou odejde na smrt, druhý musí nevyhnutelně zůstat, aby zapěl arietu, která bude mít veselá slova, aby se rozptýlil smutek obecnstva a objasnilo se mu, že všechno je jenom žert. ... Jestliže si dvě osoby vyznávají lásku nebo smlouvají spiknutí či léčku, nechť to činí vždy za přítomnosti pážat a sboru. ...

Řediteli nikdy nepřečte operu celou, nýbrž mu z ní na přeskáčku odrecituje pár scén; výstup s jedem nebo s obětí nebo s židlemi nebo s medvědem nebo s rvačkou zato předvádí několikrát dodávaje, že jestliže tahle scéna nezabere, přestane psát opery.

dramaturgická výstavba scény, umístění árie, typizované scény

6. Pavlátová

Rady básníkům:

Kdyby se metra jeho árií nelíbila kapelníkovi, bez váhání je změni a podle přání dotyčného do árií přidá *větry*, *bouře*, *mlhy*, *široko*, *severák*, *mistrál*, *zefír* atd. ... Navštíví kapelníka, několikrát mu přečte své dílo a upozorní ho, kde má recitativ postupovat pomalu, kde rychle, kde vášnivě atd., neboť Moderní skladatel by zřejmě žádnou z těch věcí sám nepostřehl, a uloží mu poté, aby k áriím napsal jen kratinké ritornely a pasáže a radši co nejčastěji opakoval celá slova, aby mohla plně vystoupit jejich poezie.

Rady skladatelům:

Kdyby se v áriích náhodou vyskytla podstatná jména jako *otec*, *říše*, *chýše*, *láska*, *sázka*, *kráska*, *síla*, *víla*, *srdce* atd. *ne*, *bez*, *již* a jiná příslovce, musí je moderní skladatel ozdobit hodně dlouhou koloraturou, například: *ooo-tec*, *řííí-še*, *chýýý-še*, *lááá-ska*, *pááá-ska*, *krááá-ska*, *sííí-la*, *vííí-la*, *seee-rdce* atd., *nééé*, *bééé-z*, *jííí-ž* atd. A to proto, aby se odpoutal od starého způsobu, který nepřipouští koloraturu nad libovolnými slovy ani nad příslovci, nýbrž pouze nad slovy značícími vášně nebo pohyb, například: trýzeň, soužení, zpěv, letět, klesat atd.

typické árie, vztah ke zhudebnění

7.

Rady básníkům:

Ariety necht' vůbec nesouvisí s recitativem, zato je třeba vynaložit všechno um na to, aby se v nich hojně vyskytovaly výrazy jako *motýlek, muška, slavík, křepelka, člunek, skříňka, jasmín, fialka, naběračky, rendlíček, tygr, lev, velryby, ráček, krůtička, studený kapoun* atd., atd., neboť tato slova dávají Básníkovi příležitost, aby se projevil jako dobrý filosof, který dovede příměrem vystihnout vlastnosti zvířat, rostlin, květin atd. ...

charakteristika árie „Da Capo“, vztah k dramatické a psychologické situaci, princip vyměnitelnosti árií

8. Ondřejová

Rady básníkům:

Při zkouškách však svoje představy zásadně nikomu z herců nesdělí, usoudiv moudře, že herci stejně chtějí dělat všechno po svém. ... Povšimne-li si Moderní básník náhodou, že zpěvák špatně vyslovuje, nikdy mu to nevytýká, poněvadž kdyby se umělec napravil a mluvil zřetelně, mohlo by to ohrozit účinek libreta. ... Když se herci budou ptát, kudy mají vcházet a odcházet, jaká mají dělat gesta a jaký si mají obléci kostým, necht' jim nechá na vůli, aby vcházeli, odcházeli, gestikulovali a strojili se po svém.

libretista jako režisér, příklady

9. Lepltová

Rady básníkům:

Případne-li na některou osobu podle povahy děje pouze nepatrná úloha, prodlouží ji básník neprodleně, sotva ho o to umělec nebo jeho ochránce požádají, jelikož má pro případ změn a přídatků vždycky v zásobě nějakou tu stovku árií, atd. Nezapomíná rovněž nikdy zaplnit operu obligátními „výpustnými verši“, které označí uvozovkami. ... Opera smí mít pouze šest osob, ale autor necht' neopomene navíc uzpůsobit dvě tři role tak, aby se v případě potřeby daly vypustit, aniž zápletka dramatu utrpí újmu. ... Úlohu otce nebo tyrana (pokud je to úloha hlavní) musí vždycky dostat kastráti, kdežto tenory a basy šetříme pro velitele stráží, královské rádce, pastýře, posly atd.

počet osob v barokním libretu, charakteristika rolí, výpustné verše

10. Tebichová

Rady pěvcům:

Když je na scéně a jeho partner k němu mluví nebo zpívá svou árií, jak přikazuje děj, zdraví se zpěvák s maskami v lóžích, usmívá se na hudebníky, na sboristy atd., aby publiku bylo úplně jasné, že on je pan Alipio Filuta, pěvec, a ne kníže Zoroaster, kterého představuje. Než přehrají úvodní ritornel, zajde si umělec do Kulis, vezme si šňupek, sdělí přátelům, že není při hlase, je nastydlý atd. ... Hrát může, jak ho napadne; Moderní umělec nesmí přece rozumět smyslu textu, a proto se nepotřebuje zdržovat žádnými postoji nebo pohyby, a vchází na jeviště vždycky tou stranou, kudy vchází primadona, nebo od pěvecké lóže.

odosobněné herectví, hierarchie osob na scéně, gestika

11. Krejčová

Rady pěvcům a zpěvačkám:

Když Umělec dostane roli vězně, otroka atd., necht' vystoupí na jeviště pečlivě napudrovaný, v kostýmu posetém šperky, s převysokým chocholem, s kordem a s hezky dlouhými a lesklými okovy, s nimiž musí hodně chřestit, aby obecnstvo pohnul k soucitu. ... Umělkyně at' si ustavičně stěžuje na svůj kostým: že je chudý, že není podle módy, že je obnošený; donutí pana Procola, aby jí ho dal přešít, a ustavičně ho honí ke krejčímu, k ševci, k parukáři atd.

odosobněné herectví, barokní kostým

12. Lichvářová

Rady pěvcům:

Hraje-li Umělec převážně ženské role, nosí povždy v náprsence černé mušky, růž, zrcátko atd. a holí si vousy dvakrát za den. ... Jestliže Umělec je altista nebo sopránista, necht' si opatří dobrého zastánce, který ho ve společnosti brání, dokládaje, „že jeho přítel (jen co je pravda) pochází ze vzdělané a počestné rodiny a že se odhodlal podstoupit onu trapnou operaci jenom proto, že byl stížen velice nebezpečnou chorobou, ostatně že jeden jeho bratr je profesor filosofie, druhý lékař, jedna sestra jeptiška a druhá že se provdala za váženého měšťana atd.“

hlasová a sociologická problematika barokních mužských rolí

13.

Rady pěvcům:

Když se Moderní umělec bije v souboji a je raněn do paže, gestikuluje dál raněnou rukou, a má-li vypít jed, zpívá árii s číší v ruce a obrací ji dnem vzhůru, poněvadž je stejně prázdná. Nacvičí si několik svérázných pohybů rukou nebo kolenem nebo nohou, a ty pak vytrvale střídá po celou operu jeden za druhým až do konce.

odosobněné herectví, gestika

14.

Rady zpěvačkám: Na scéně necht' Umělkyně co nejčastěji zvedá hned pravou, hned levou paži, přitom at' překládá vějíř z ruky do ruky a při každé pauze si odplivne. At' zpívá soustavně s pokroucenou hlavou, ústy, krkem. Vystupuje-li v mužské roli, at' si ustavičně povytahuje rukavici na jedné i na druhé ruce, polepí si obličej množstvím mušek a při odchodu na scéně zapomene kord, chochol, paruku atd. Zatímco k ní její partner hovoří nebo zpívá svou árii, Moderní umělkyně zdraví (jak jsme už podotkli v radách pěvci) masky v lóžích, usmívá se na kapelníka, hudebníky, sboristy, napovědy atd., zakrývají si vějířem tvář, aby publikum vědělo, že ona je slečna Kačena Oberho, ne císařovna Tlaška, kterou představuje a jejíž velebné vystupování si naopak zachovává mimo divadlo.

odosobněné herectví, gestika

15. Perůtková

Rady zpěvačkám, divadelním ředitelům:

Kdyby na Umělkyni připadla až druhá role, necht' si vymůže na básníkovi, aby aspoň na jeviště vyšla jako první. Po obdržení role spočítá v ní všechny noty a slova, a když zjistí, že je menší než úloha primadony, donutí básníka a kapelníka, aby jí přidali noty i slova. ... Větší polovinu ansámblu necht' tvoří dámy; když se dvě Umělkyně pohádají o hlavní roli, uloží Ředitel Básníkovi, aby složil dvě role stejné co do množství árií, veršů, recitativů atd., a dohlédne, aby i jména těch dvou tvořil týž počet slabik.

dramaturgie libreta, zásady uvádění jednotlivých postav na scénu, hierarchie rolí

16.

Rady zpěvačkám:

Primadona věnuje druhé zpěvačce mizivou pozornost, druhá zpěvačka ignoruje třetí atd. Na jevišti nebere kolegyni na vědomí: při její árii se odsune do pozadí, vezme si od protektora šňupec, vysmrká se, zhlíží se v zrcátku atd., atd. ... Libreto zásadně nečte, neboť (jak už bylo řečeno) Moderní umělkyně nesmí rozumět, oč jde. Je působivé, když v poslední scéně nejeví velkou účast na rozuzlení, rozesměje se apod. V dramatických áriích a recitativech pečlivě dbá, aby večer co večer dělala tytéž pohyby hlavou, rukou či vějířem a v danou chvíli si vyčistila nos do krásného šátečku, pro který si obvykle pošle páže uprostřed scény zvláště vzrušené.

odosobněné herectví, gestika

17.

Rady básníkům: Řediteli nikdy nepřečte operu celou, nýbrž mu z ní na přeskáčku odrecituje pár scén; výstup s jedem nebo s obětí nebo s židlemi nebo s medvědem nebo s rvačkou zato předvádí několikrát dodávaje, že jestliže tahle scéna nezabere, přestane psát opery. ... **Rady ředitelům:** Básníkovi necht' klade na srdce, aby pamatoval na dojemné scény, aby výstup s medvědem umístil pokud možno na konec jednání a na závěr opery dal oblíbenou svatbu nebo odhalení pravé totožnosti postav pomocí věšteb, mateřských znamínek na hrudi, plínek, bradavic na koleně, na jazyku, na uších atd., atd.

typizované scény, „scena ultima“

18. Helánová

Rady strojmistrům a malířům dekorací:

Architekt nebo moderní malíř nesmí rozumět perspektivě ani architektuře, kresbě, šerosvitu atd. Má tudíž péči o to, aby se divadelní architektury nikdy nesbíhaly do dvou nebo tří bodů, nýbrž aby každé plátno mělo čtyři nebo pět perspektív různě situovaných, poněvadž taková rozmanitost skýtá zrakům diváctva větší požitek. ... Moderní architekt nebo malíř necht' dbá o to, aby měl barvy tím ostřejší, čím jsou dekorace zraku diváka vzdálenější, a proto, aby se pokud možná odlišil od staré školy, která s rostoucí vzdáleností barvy změkčovala, aby vzbudila iluzi většího prostoru. Kdežto moderní architekt nebo malíř se musí snažit ze všech sil, aby se scéna naopak zdála menší.

barokní scéna: perspektiva (různé typy), zásady malby dekorací

19.

Rady strojmistrům a malířům dekorací:

Komnaty, žaláře, síně atd. necht' jsou vesměs bez dveří a oken, jelikož zpěváci stejně vcházejí tou stranou, která je bližší jejich lóži a světlo také nepotřebují, neboť znají svoji roli plynně z paměti. ... Když scéna představuje moře, pole a luka, útesy, sklepení atd., musí být vždycky holá bez všech skal, balvanů, porostu, klád atd., aby umělci měli dost prostoru pro svou hru. Kdyby některá postava náhodou měla na scéně usnout, postará se architekt, aby jí včas páže nebo dvořenín donesli mechové sedátko s opěradlem na jedné straně, aby se Umělec o ně mohl opřít loktem a sladčeji spát, zatím co druzí budou zpívat.

vcházení osob na scénu (dveře), práce se světlem, typy stavěcích kulis

20. Bednářová

Rady strojmistrům a malířům dekorací:

Královské síně necht' jsou povětšinou kratší než budoáry a žalární kobky, a sloupy soustavně menší než herci, poněvadž tak se jich na jeviště vejde víc k velké spokojenosti páně ředitelově. Sochy netřeba kreslit podle příkazů anatomie; takovou péči je lépe vyhradit stromům a vodotryskům. Předepisuje-li děj antický koráb, zbuduje se ku podobě lodí současných, a síně, které mají představovat zbrojnice Xerxovy, Dariovy, Alexandrový atd., vybaví se bombami, mušketami, houfnicemi aj.

prostornost scén, perspektiva, hrací prostor, historismus v malbě dekorací

21. Hanáková

Rady básníkům: V trůnních síních nechá tančit zahrádníky, v lesích koná plesy dvořanů a ohňový tanec umístí klidně do komnaty i na nádvoří, do Persie i do Egypta atd. ... **Rady tanečnickům:** Objedná-li si Ředitel nový tanec, obstarají si ke starým tancům jinou hudbu, a tak vystačí napořád s týmiž kroky, skoky, kadencemi atd. Menuetového kroku pak užívají v tancích otroků i venkovanů, v tancích ohňových i fruilských a vůbec všech národností.

uplatnění tance v italské opeře, vztah k hudbě